

Calwentriest en Den Trieste. Vreemde veldnamen tussen Wouw en Roosendaal⁽¹⁾

1. De schenking van 1279

In een Latijnstalige oorkonde uit het jaar 1279 wordt de veldnaam *Calwentriest* genoemd als grensaanduiding bij een schenking van een watermolen in de omgeving van het huidige Roosendaal (ONB II, diplomnummer 1190). Deze schenking werd gedaan door de heer van Breda, Arnoud van Leuven, en zijn vrouw, Isabella van Breda, aan de proost en het convent van St-Catharinadal nabij Wouw (zie Leenders 2018: 28).⁽²⁾ De watermolen in kwestie stond op een hooggelegen stuk grond dat de naam *Hauexdonc* had en bij deze molen, volgens de oorkonde, hoorde het visrecht van het land dat zich uitstreckte van de *Lanndonc* tot de *Calwentriest*.

“...molendinum nostrum aque, situm in loco qui dicitur Hauexdonc, cum cunctis suis pertinentiis et piscariam sive piscaturam illius aque a molendino de Lanndonc tendentem usque ad locum qui dicitur Calwentriest et infra” (ONB II, id.).

“...onze watermolen, gelegen op een plaats die *Hauexdonc* wordt genoemd, met al zijn toebehoren en het visrecht van deze watermolen, vanaf *Lanndonc* zich uitstreckende tot de plaats die *Calwentriest* wordt genoemd, en daar voorbij...”

⁽¹⁾ Dank aan dr. Michiel de Vaan voor commentaar bij een eerdere versie van dit artikel en Leendert Brouwer voor enkele belangrijke literatuurverwijzingen. Bijzondere dank aan dr. Karel Leenders voor zijn kritische opmerkingen, waardevolle kaartverwijzingen en aanvullingen op de bibliografie.

⁽²⁾ Voor de strekking van het diploma, zie ook de verwijzingen bij Cerutti in *Middeleeuwse Rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda* (1956:41). Voor een uitgave van het diploma zie ook Erens (1928: 25).

Dezelfde naam *Calwentryest* komt ook voor in een andere schenkingsoorkonde van Arnoud van Leuven en Isabella van Breda. In deze oorkonde uit 1280 worden onder andere 40 bunder moer, gelegen op de *Wildenberch* en zich uitstreckende tot de *Calwentryest* aan het klooster overgedragen in ruil voor een jaarcijns van twee penningen.

“*Item contulimus eisdem viginti et quatuor bonaria mori, iacentia in loco qui dicitur Wildenberch, tendentia versus Calwentryeste, sub duobus denariis predictae monete annui census,..*” (ONB nr. 1197)

“Eveneens dragen wij aan hen over vierentwintig bunder moer, gelegen op de plaats die *Wildenberch* wordt genoemd en zich uitstreckende richting de *Calwentryest*, voor twee penningen van de voornoemde munt in jaarcijns,..”

Over de namen *Havexdonc* en *Lancondonc* is reeds het nodige geschreven (e.g. Leenders 1996: 448; Van Loon 2017: 160), niet in de minste plaats omdat ze verbonden zijn met de oudste tekstuele sporen van de latere stad Roosendaal.⁽³⁾ De naam *Calwentryest* heeft echter zelden de aandacht getrokken. Toch is het een merkwaardige veldnaam, want het element *triest* komt niet voor als appellatief en slechts enkele keren als naamkundig element. In dit artikel wil ik de naam *Calwentryest* daarom etymologisch toelichten en van een historische context voorzien.

2. Etymologie *Calwen*

De originele diploma's waarin de naam *Calwentryest* als eerste werd neergeschreven zijn verloren gegaan. We moeten het doen met een vidimus uit 1287 dat acht jaar later uitgegeven is door de deken van het Onze-Lieve-Vrouwe-kapittel te Antwerpen ten behoeve van het St-Catharinadal-convent (zie ONB, diplomnr. 1255). Aangezien de charters van Arnoud van Leuven in een goedverzorgde hand geschreven zijn, is er weinig reden om aan te nemen dat de spelling tussen het vidimus van 1287 en de

(3) Zie Van Synghel (2018: 47-49) voor de geschiedkundige context van de oudste oorkondes waarin de gehuchtnamen voorkomen.

originelen uit 1279 en 1280 zal verschillen (zie Van Synghel 2010: 88-89).

Van Hasselt en Weijnen bespreken de oorsprong van *Calwentriest* in het boekwerk *De Plaatsnamen van Roosendaal* (Van Hasselt & Weijnen 1948), waar zij het eerste element *calwen* in verband brengen met een vermeende middeleeuwse persoonsaanduiding *Gobbe "Calewinen"*, die overgeleverd zou zijn in een diploma van de heer van Bergen op Zoom uit het jaar 1300. In de meest recente uitgave van het desbetreffende diploma, blijkt echter dat het hier om *Gobbe Halcwinen* gaat (ONB, diplomnr. 1411), dus dit aanknopingspunt valt af.⁽⁴⁾

Verder zoeken de auteurs de verbinding met de plaatsnaam *Calwinberch*, gevonden door Sloomans (1942: 92) in het stadsregister van Bergen op Zoom onder het jaar 1416.⁽⁵⁾ Het eerste element van deze naam werd door Sloomans geïnterpreteerd als een persoonsnaam. Echter, een naam *Calwin*, die dan waarschijnlijk van Franse oorsprong zou moeten zijn, is nergens anders in veertiende-eeuws West-Brabant overgeleverd.⁽⁶⁾ Verder staat in het inkomstenregister van Bergen op Zoom uit het jaar 1359 de plaatsbepaling *calwintberch* waarmee *Calwinberch* zonder twijfel identiek is.⁽⁷⁾ In deze vorm zien we het adjectief *calu* gecombineerd met *wint-berch*, i.e. *calu-wintberch* "de onbegroeide winderige berg" (Cf. MNL *calu* "kaal, onbegroeid").⁽⁸⁾ Het element *Calwen* in *Calwentriest* moet volgens mij ook met het adjectief "kaal" verbonden worden, nl. als deel van een

(4) Denkelijk schuilt achter deze schrijfwijze de persoonsnaam *Halewiven*. Met dank aan de redactie van de KCTD.

(5) Deze tekst is ontsloten in digitale vorm op de website van het West-Brabants Archief: "Stadsregister BOZ 1397-1559" (inv.nr. 1, f. 129 r.).

(6) Van Loon (1965: 97) herhaalt de suggestie van Sloomans en stelt voor dat de naam *Calwinberch* later volksetymologisch vervormd zou kunnen zijn tot *calvermoer*.

(7) Legger van vaste inkomsten in het land van Bergen op Zoom en te Brecht (Archieven van de Raad en Rekenkamer van de Markiezen van Bergen op Zoom, inv. 597, f. 14v).

(8) De spelling *calwen* wordt in de uitgave van literaire teksten vaak genormaliseerd tot de handboekvorm *caluwen*. In uitgaves van oorkondes komen we *calwen* vaker tegen (e.g. *Daneel den Calwen*, Gent 1380). Zie ook de laatste paragraaf van sectie 4.

nominale constituent die bestaat uit twee Middelnederlandse woorden; het zwak verbogen adjectief *calu* (i.e. *cal(u)wen*) en het zelfstandig naamwoord *triest*.⁽⁹⁾

3. Etymologie *Triest*

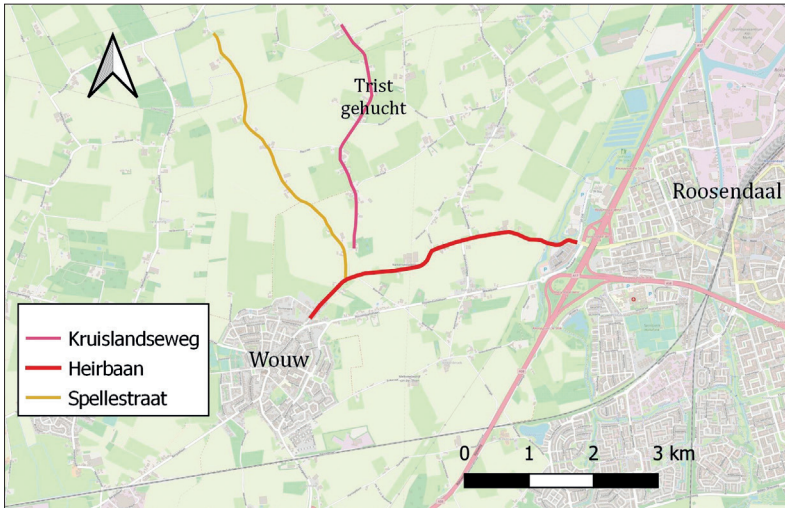
De etymologie van het element *triest* was voor Van Hasselt en Weijnen duister; zij stellen dat de oorsprong van deze naam onbekend is en vergelijken het woord met het later overgeleverde *triest*-toponiem dat in de Wouwse jaarcijnzen van 1359 staat (Van Hasselt & Weijnen 1948: 121). In deze tekst vinden we *den trieste* als de naam van een hoeve waaraan tientallen afhankelijke cijnsboeren verbonden waren (zie Van Loon 1965; Van Oosten 1975).⁽¹⁰⁾ Deze veertiende-eeuwse *Triest*-naam, die blijkens het lidwoord *den* een mannelijk woordgeslacht had, kan formeel verbonden worden met de moderne gehuchtnaam *De Trist* die zich ten noordoosten van Wouw aan de Kruislandseweg bevindt.⁽¹¹⁾ Op de achttiende-eeuwse pondboekkaarten van Henri Adan (1758) en Jean-Baptise Adan (vanaf 1783) komen we deze naam tegen in de vormen *den Triest*, *Grooten Triest* en *Cleynen Triest*.⁽¹²⁾ Vermoedelijk gaat het hier om de namen van

⁽⁹⁾ Leenders (p.c.) vraagt zich af of *calwen-* in *calwentriest* niet verbonden kan worden met de naam *caluesdonc*, het huidige Kalsdonk in de omgeving Roosendaal. Middelnederlands *calf*, *calues* is echter een s-stam van de sterke declinatie en hoort daarom niet in een samenstelling met een n-uitgang voor te komen (zie VMNW lemma *calf*). Ook de spelling <w> in Calwentriest blijft op deze manier onverklaard. Een duiding van het adjectief *calwen-* in Calwentriest als een bijnaam in de genitief (*des cal(u)wen triest* = de *triest* van de kale) lijkt mij gezien de afwezigheid van de initiële genitief *s-* van het lidwoord onwaarschijnlijk.

⁽¹⁰⁾ Dit overzicht is te vinden in de zogeheten “legger van vaste inkomsten van het land van Bergen op Zoom en Brecht van 1359”, ontsloten in digitale vorm op de website van het West-Brabants Archief (ARR BoZ inv.nr. 597).

⁽¹¹⁾ Deze naam vinden we op een verkleinde kopie van de kaart van Keetlaar uit het jaar 1747 als *Den Treest* (met omgekeerde <ee> spelling voor /ie/).

⁽¹²⁾ Daarna in de spelling *Den Treiste*, naast *Grooten Triest* en *Cleijnen Triest*, op de kaarten van Henri Adan’s kaart van 1758 en als *den trieste* en *cleijnen triest* op de pondboekkaarten van J.B. Adan en de Bergen-op-Zoomse domeinkaarten uit 1788 (cf. Van Ham 1987, kaart 2).

Figuur 1. Omgeving Wouw - Roosendaal met Trist gehucht.
OSM-onderlaag. Tekening: Kerkhof

de akkers die bij de vroegere hofstede hoorde, dat wil zeggen, de *triest*-akker, de grote *triest*-akker en de kleine *triest*-akker.⁽¹³⁾

Slootmans had in 1942 voorgesteld om het Wouwse *De Trist* met het Middelnederlandse *trīsten* ‘loeren, spieden’ te verbinden (cf. Slootmans 1942: 96; MNW s.v. *trisen*). Deze etymologie is echter onbevredigend omdat de middeleeuwse vindplaatsen een wortelvokaal /ie/ vertonen, een klank die in de dertiende eeuw apart werd gehouden van de /ī/ (cf. Van Loon 2014: 267; De Vaan 2017: 109).⁽¹⁴⁾

⁽¹³⁾ Op negentiende-eeuwse kaarten worden de veldnamen consequent als *Groote Trist* en *Kleine Trist* vermeld, zo ook op de TMK van 1864 (veldverkenning uit 1840) en in de Gemeente-Atlas van de gemeente Wouw van 1871. Pas laat in de negentiende eeuw duikt de naam *De Trist* weer op, ditmaal in de nieuwste verkenning van de topografische dienst (1894). De naam *De Trist* verdong sindsdien *Groote Trist* van de topografische kaarten.

⁽¹⁴⁾ Deze onjuiste etymologie is overgenomen door A. Melis in het tijdschrift van de Heemkundige Kring De Vierschaer (1987: 64; 1988: 32).

Een andere oplossing voor de *triest*-naam zou zijn om het te verbinden met het Modern-Nederlandse adjectief *triest* als benaming voor een teleurstellende bodemgesteldheid.⁽¹⁵⁾ Deze etymologie is voor jongere *triest*-namen denkbaar, maar voor de West-Brabantse middeleeuwse namen erg onwaarschijnlijk. Bij de Wouwse *den trieste* hoeve gaat het namelijk om cijnsplichtige grond waarvan, volgens de cijnsboeken, een grote opbrengst verwacht werd.⁽¹⁶⁾ Belangrijker nog; het Nederlandse adjectief is een vroegmodern leenwoord uit het Frans dat pas in de zestiende eeuw in Nederlandse teksten voorkomt (als *triste* vanaf ca. 1550, zie EWN lemma *triest*).⁽¹⁷⁾ Ook deze verbinding moet daarom afgewezen worden.

We moeten ons wellicht eerst afvragen of er andere oude *triest*-namen zijn waarmee we de West-Brabantse *triest*-namen kunnen vergelijken. Dit blijkt het geval want in een diploma uit 1215 van Margareta van Kortrijk aan het St-Bavo-gasthuis te Gent wordt een zekere *Gossuino filio Balduini de Triest* genoemd (OSU, diplomnr. 621). Deze plaatsaanduiding *Triest* wordt in Gysselings Toponymisch Woordenboek (GTW 1960: 978) in verband gebracht met het historische gehucht *Triest* bij Assenede. Een blik in het *toponymisch woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen* (TWOZV 2017) leert ons dat de *Triest*-naam bij Assenede meermaals vanaf de dertiende eeuw in de ambtelijke bronnen voorkomt. Zo vinden we de plaatsaanduiding in beschrijvingen zoals *super quasdam novas terras inter haghe et triest* (“zekere nieuwe gronden tussen de haag en de *triest*”, 1242) en *apud wastinum in triest* (“bij de woestenij in de *triest*”, 1260).⁽¹⁸⁾ Het lijkt er dus op dat het om cultuurland gaat van relatief jonge ouderdom dat vlakbij de woeste gronden

⁽¹⁵⁾ Vergelijk het gebruik van *dood* en *kwaad* in veldnamen. Michiel de Vaan (p.c.) heeft mij op deze mogelijkheid gewezen.

⁽¹⁶⁾ De *Triest*-hoeve leverde een belangrijk gedeelte van de middeleeuwse jaarcijnzen van Wouw op, zoals blijkt uit de rekening van 1359 en de tiendklampen van 1507 (cf. Van Ham 1980: 139; zie ook Van Loon 1966: 59-65).

⁽¹⁷⁾ Op een Bergen-op-Zooms kaartje van de inundaties van 1570 (ARR BoZ inv. 1558) vinden we de plaatsbeschrijving *trist nieuwe lant*. Hier zou het wel om het Franse leenwoord *triste* als aanduiding van de bodemgesteldheid kunnen gaan.

⁽¹⁸⁾ Zie TWOZV Assenede 1209, 1210.

lag. Overigens komt volgens het TWOZV de veldnaam *Triest* ook elders in Oost-Vlaanderen voor, bijvoorbeeld in Zelzate (*langhe triest*, 1251), Lokeren (*den triest cum hoevem*, 1374) en Vrasene (*in den hooghēn triest*, 1569).⁽¹⁹⁾

Het Vroegmiddelnederlands Woordenboek (VMNW) uit 2001 kent het Oost-Vlaamse *triest*-woord ook, maar stelt dat het alleen als deel van een aardrijkskundige toenaam is aangetroffen. Het VMNW noemt twee Oost-Vlaamse personen met deze toenaam; een zekere *Barnard van der Triest* in een diploma uit 1278 en een zekere *Gilise van der Triest* in een diploma uit 1280. Hier leert de genitiefbepaling *van der* ons dat het, in tegenstelling tot het West-Brabantse *Triest*, om een vrouwelijk zelfstandig naamwoord gaat (vgl. ook de familienaam Vertriest, cf. Debrabandere 1993: 1388). Het TWOZV gaat er vanuit dat deze persoonsnamen naar het voornoemde gehucht *Triest* bij Assenede verwijzen (TWOZV, Assenede 1214-16). In de lemma-bespreking van het VMNW wordt deze link echter gemist en ook de West-Brabantse *triest*-toponiemen ontbreken.

Wat betreft de etymologie van *Triest*, stelt het VMNW dat het woord met het Middelnederlandse *dries* verbonden moet worden. Middelnederlands *dries* had de betekenis “braakland, onbebouwde grond” en is een veelvoorkomende veldnaam in het Nederlandse taalgebied (voor de discussie over de etymologie van *dries*, zie Van Osta 1995: 428-432).⁽²⁰⁾ Deze verbinding tussen *Dries* en *Triest* heeft het VMNW overgenomen uit het familienamenwoordenboek van Debrabandere (1993: 1388), waar dezelfde etymologische link wordt gelegd. Wat betreft betekenis klopt deze identificatie mooi met de bepaling *apud wastinam* uit de oorkonde van 1260. Taalkundig is deze verbinding echter niet waterdicht. Het Middelnederlandse woord *dries* gaat terug op de Oudnederlandse vorm *thriesk* (vgl. *thriusca*, zie ONW lemma *thriesk*) waarvan de initiële /b/ klankwettig in een Middelnederlandse /d/ verandert. De veldnaam *triest* begint

⁽¹⁹⁾ Zie TWOZV Zelzate 196, TWOZV L-Z 2436 en TWOZV Vrasene 203.

⁽²⁰⁾ Recente besprekingen van het naamkundig element *dries* zijn te vinden bij Debrabandere (2010a: 124), Debrabandere (2010b: 68) en Van Berkel & Samplonius (2018, lemma *dries*).

echter met een /t/, wat een directe gelijkstelling van de woorden bemoeilijkt.⁽²¹⁾

4. Waals Leenwoord

Hier geloof ik een oplossing te hebben; vlak over de taalgrens, in het middeleeuwse Picardisch en Waals, was het woord *triez/tries* in gebruik dat dezelfde betekenis had als het Nederlandse woord *dries* ('terrain inculte, terre laissée en friche', cf. FEW XVII: 400). Dat is niet verwonderlijk want het Waalse woord is aan het Oudnederlands ontleend en had zodoende een vroege klanksubstitutie /p/ → /t/ ondergaan (voor de klanksubstitutie, zie Gamillscheg 1970: 382). Het woordgeslacht is enigszins variabel in de Waalse taalvariëteiten, zoals wel vaker voorkomt bij leenwoorden; in het Oudwaalse dialect van Luik en Namen was het woord mannelijk, maar elders in het Oudwaals vinden we ook vormen met een vrouwelijk woordgeslacht.⁽²²⁾ Het verschil in woordgeslacht tussen de verscheidene Oost-Vlaamse en West-Brabantse *triest*-namen hoeft dus niet te verbazen.⁽²³⁾ De lexicale overdracht ging als volgt: Oudnederlands *priesk* (m.) → Oudwaals *triez* (m./f.).

⁽²¹⁾ Van Hasselt en Weijnen hebben bij hun bespreking van *Calventriest* aarzeland een initiële verstemlozing van *dries(t)* door een lidwoord overwogen, i.e. *'t driest* > *triest* (cf. Van Hasselt & Weijnen 1982: 121). Aangezien het daar om het tweede element van een plaatsaanduiding gaat (waar een lidwoord niet voor hoort te komen), is deze oplossing zeer onwaarschijnlijk. Debrabandere (2007:89) stelde iets soortgelijks voor ter verklaring van *triest* en *riest* in jongere teksten; volgens hem gaf het woord *driest* in combinatie met het voorzetsel *ter* of *ten* aanleiding tot de volksetymologische herinterpretatie *trieste* of *rieste*, i.e. *ter drieste* → *ter rieste/ter trieste*. Bewijs voor deze jonge herinterpretatie kan gevonden worden in een tekst van 1571 waar we bij de *Eechoutenstrate* in Wieze zowel een plaatsbepaling *op de riest* als *ten trieste* tegenkomen (zie TWOZV, Wieze 247). Eventueel kan ter verklaring van *op de riest* aansluiting worden gezocht bij het Oudfranse *riez* "gerooid land" (FEW XVI: 701).

⁽²²⁾ Het FEW duidt de Oudwaalse woordvorm *trie* aan als vrouwelijk en ook in de modern-Waalse taalvariëteiten lijkt het woord veelal vrouwelijk te zijn (cf. FEW XVII: 400).

⁽²³⁾ Merk op dat in de plaatsbepaling *Calventriest* (1279) een Middelnederlandse accusatief van beweging (het visrecht tot C.) is gebruikt en in de plaatsbepaling *den trieste* (1359) een datief van plaats.

Nu was het bestaan van een Waalse tegenhanger van Nederlands *dries* reeds bekend bij de vakgeleerden. Gysseling noemt in zijn artikel over *dries* uit 1975 zowel een Oudwaalse *tries*-naam bij Valenciennes (1222) als het modern-Waalse woord *trî*, *trieu* (Gysseling 1975: 259).⁽²⁴⁾ Deze Waalse connectie wordt herhaald door Draye (1976: 269) in zijn bespreking van de studie van Dussart en Claude over de Belgische *dries*-namen (1975). Van Durme in zijn *Galloromaniae Neerlandicae submersae fragmenta* verwijst naar de Waals-Picardische vorm *trieu* bij zijn bespreking van de Franse spelling *triesc* voor de veldnaam *driessche* te Ronse (1996: 246). Ten slotte wordt ook nog in het Oudnederlands Woordenboek, onder verwijzing naar het FEW, gewag gemaakt van Oudwaals *triesz* (zie ONW, lemma *thriesk*). Tot nu toe is echter niet overwogen dat het Waalse woord de Nederlandse *triest*-namen kan verklaren. De woordvorm heeft dan nogmaals de sprong over de taalgrens gemaakt: Oudwaals *triesz* → Middelnederlands *tries(t)*.⁽²⁵⁾

Deze meertalige uitwisseling van Waalse en Nederlandse veldnamen kan concreter gemaakt worden met behulp van de volgende casus; in een Latijnstalige oorkonde uit 1226 lezen we dat Gerard van Jauche de abdij van Ename bevestigde in het bezit van een stuk land dat “*li tries de Eham*” wordt genoemd.⁽²⁶⁾ In een Nederlandstalige renterol uit 1410 van dezelfde abdij wordt gesproken over *den swijndriesche* van Ename.⁽²⁷⁾ Alhoewel niet alle raadselen rond het grondbezit van de abdij van Ename opgelost zijn, gaat het hier denkelijk om dezelfde *dries*. Hier

⁽²⁴⁾ Gysseling was kennelijk alleen bekend met het Oudwaalse *tries*-toponiem dat in de oorkonde uit 1222 staat (“*actum iuxta nemus de vile el tries*”, lokalisatie bij Valenciennes onzeker, zie GTW 1960: 978). In de *Diplomata Belgica* database (DB) vinden we ook een *tries*-naam bij Ename uit 1226 (DB 17770, zie volgende paragraaf) en een *tries*-naam aan de rivier de Sambre in twee oorkondes uit 1246 (DB 23287: “*iuxta illum locum qui li Tries dicitur*” en DB 23288: “*in loco qui Li Tries dicitur*”).

⁽²⁵⁾ Het voorkomen van een paragogische eind /t/ na /s/ is niet uitzonderlijk en vinden we ook bij het Middelnederlandse woord *dries* dat een nevenvorm *driest* kent (vgl. NL *hulst* naast *huls* en NL *kroost* naast *kroos*, zie Van Loon 2014: 241).

⁽²⁶⁾ “(...) *quod vastina illa que vocatur li tries de Eham*”, zie DB 17770.

⁽²⁷⁾ zie TWOZV, Ename 411-16.

zien we dus dat het Waalse woord en het Nederlandse woord naast elkaar gebruikt worden.

Ter afsluiting van dit onderdeel zij nog vermeld dat de samenstelling van “kaal” en “braakland” vaker voorkomt in middeleeuwse oorkondes: zo lezen we in een Gents goederen-inventaris uit 1281 de plaatsbepaling *de(n) calwen driessche* (“de onbegroeide dries”).⁽²⁸⁾ Treffend is hier het gebruik van dezelfde spelling *calwen-* die we in de West-Brabantse veldnaam *Calwentryest* zien.⁽²⁹⁾ De juistheid van de verklaring van *Calwentryest* als een nominale constituent bestaande uit *calu* en *triest* lijkt mij daarom gezekerd.

5. Waals in West-Brabant

Maar wat doet een Oudwaals leenwoord in een oorkonde die betrekking heeft op een West-Brabantse schenking? Twee mogelijke scenario's dienen zich dan aan; we kunnen te maken hebben met een naam die door migranten vanuit het zuiden meegenomen is of met een naam die van bovenaf door landbezitters gegeven is.

- 1) Het woord weerspiegelt een veldnaam die meegenomen is door de Vlaamse kolonisten die in de dertiende eeuw naar West-Brabant togen en daar aanvingen met de ontginning van de moeren (Leenders 1989: 155-56).⁽³⁰⁾ We kunnen deze Vlaamse expansie volgen vanaf 1264 met de eerste gedocumenteerde moerontginning bij Halsteren die gekocht was

⁽²⁸⁾ zie TWOZV, Zingem 665.

⁽²⁹⁾ In een Oost-Vlaamse renterol uit 1360 staat het gelijkvormige *bi den calen driessche* en zelfs de aan elkaar geschreven veldnaam *Calendriessche* (TWOZV, Rorborst 175, 177).

⁽³⁰⁾ Volgens Stroop (1983: 43) geeft de eerste attestatie *Woide* voor de plaats Wouw met (Zeeuws-)Vlaamse /oiT/ voor oude /oLT/ aanleiding tot het vermoeden van een Vlaamse oorsprong van de nederzetting (voor de klankwettige uitkomst /oi/ uit /olT/, zie ook Schönfeld & Van Loey 1970: 73). Dit is echter maar de vraag want alle andere dertiende-eeuwse vindplaatsen geven de naam als *Woude* (vanaf 1260, ONB 1034). Het is dus goed denkbaar dat de eerste spelling *woide* puur orthografisch was, wellicht gemotiveerd door een Vlaamse scribent die ook de naam van de Wouwse leenhouder als *Boidinus* weergaf (ONB diplomant. 971).

door Willem, de schout van IJzendijke (Zeeuws-Vlaanderen, zie Leenders 1996: 445). Een scenario waarbij een Oost-Vlaamse veldnaam *triest* door Vlaamse moerkopers meegenomen is naar West-Brabant klinkt aannemelijk. Ook een connectie met de *Triest*-naam bij de Oost-Vlaamse plaats Assenede kan verdedigd worden, blijkens het feit dat in 1337 een zekere *Jan Boydijns van Hassenede* gegoed was op de Westberg bij Steenberg (Leenders 1996: 446).⁽³¹⁾ Een probleem is echter dat we dan meer *triest*-namen in West-Brabant zouden willen tegenkomen, bij voorkeur rond de door Vlamingen ontgonnen moeren (zie ook Boeren 1965b). Dit blijkt niet het geval want de *triest*-namen tussen Wouw en Roosendaal zijn uniek in West-Brabant en bevinden zich bovendien niet in het moergebied.

- 2) het woord weerspiegelt een jonge gelegenheidsbenaming die ontstaan is in de context van het diploma van 1279. De Waalse benaming is dan afkomstig van iemand met een gedeeltelijk Waalstalige achtergrond die betrokken was bij het afbakenen van het te schenken recht in deze hoek tussen Wouw en Roosendaal. Ik denk dat dit tweede scenario aannemelijker is, gezien het feit dat het om slechts twee *triest*-namen in heel West-Brabant gaat.⁽³²⁾

Wat dit scenario betreft, is het relevant dat de schenker van de molen en het visrecht afkomstig was uit het zuiden van het hertogdom Brabant (cf. Brekelmans 1980). Arnoud van Leuven was voor zijn huwelijk met Isabella van Breda heer van Gaasbeek in Vlaams-Brabant en behoorde tot de Brabantse hertogelijke familie die landgoederen en titels aan weerszijden van de taalgrens bezat. Het is bekend dat Arnoud zich van de Waalse schrijftaal (nl. het Oudfrans) kon bedienen (zie ook Van

⁽³¹⁾ Uitgave van de Steenbergse Schepenbrief van 1337 in Bezemer (1897: 43).

⁽³²⁾ Het is ook denkbaar dat het voorkomen van de Waals *triest*-naam in West-Brabant verklaard moet worden vanuit de Zuid-Brabantse achtergrond van de vroege leden van het Huis van Breda (ca. 1100 – 1271, zie Boeren 1965a: 86-114). Dit lijkt mij ook onwaarschijnlijk, want dan zouden we eveneens een grotere distributie van *triest*-toponiemen in het Bredase land verwachten.

Synghel 2010: 87), aangezien hij tenminste één oorkonde in het Frans op heeft laten stellen (ONB II, diploma 1122) en hij bij andere Franstalige oorkondes op de getuigenlijst staat (e.g. ONB II, diploma 1185). Er van uitgaande dat een Zuid-Brabantse secretaris uit de kring van Arnoud van Leuven betrokken was bij het afbakenen van de te schenken grond, lijkt het me denkbaar dat deze functionaris voor het braakland een Waals leenwoord gebruikt heeft.⁽³³⁾ Dit woord was gekend in Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen en is vervolgens door de scribent opgenomen in het diploma. De rest is geschiedenis.⁽³⁴⁾

6. Plaatsbepaling

De volledige duiding van de naam *Calwentryest* is dus “onbegroeid braakland” waarin het woord voor braakland een Waals leenwoord is. Dan de vraag waar de *Calwentryest* gelegen moet hebben. Het ligt voor de hand dat de grensaanduidingen in het diploma betrekking hebben op het visrecht van de beek waaraan de watermolen van *Havexdonc* stond. Nu is de plek van de Haviksdonk molen met enige zekerheid bekend;⁽³⁵⁾ volgens historisch-geograaf Karel Leenders stond de watermolen aan de Roosendaalse beek op de plek van de hedendaagse Turfberg, ten westen van het centrum van Roosendaal (cf. Leenders 2018:

⁽³³⁾ Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat de kanselarij van Arnoud van Leuven beperkt was en waarschijnlijk bestond uit een secretaris uit eigen kring. Het merendeel van de door Arnoud van Leuven uitgegeven oorkondes lijkt echter destinatarisoorkonden te zijn (zie Brekelmans 1980: 73-74; Van Synghel 2010: 88-89).

⁽³⁴⁾ Er zijn nog twee andere *triest*-vindplaatsen binnen de Nederlandse grenzen; een weilandnaam *triest* in de omgeving van St-Michielsgestel (Noord-Brabant) en een landgoednaam *De Triest* bij Vlodorp (Limburg, zie ook Geuskens 2001). De eerste naam is pas laat overgeleverd (*in den triest* 1686, Minderhout 1976) en blijft daarom buiten beschouwing. Bij de Limburgse naam moet gezien de oude spelling *Treyste* (1387) eerder de vergelijking gezocht worden met de Waalse plaats *Treiste-en-Île* bij Luik, die uit *transitum* lijkt te zijn ontwikkeld.

⁽³⁵⁾ De Haviksdonkmolen is verkeerd gelokaliseerd in de online molendatabase ‘verdwenen molens’ (Verdwenen Molens, databasenr. 2276), waar hij wordt geïdentificeerd met de watermolen die tot de twintigste eeuw aan de Watermolenloop in de wijk Kroeven stond.

28).⁽³⁶⁾ Deze identificatie wordt gesteund door een zestiende-eeuwse kaart uit het archief van het St.-Catharinadal-convent, waar de molen op de Turfberg als *prima fondatione* wordt aangemerkt.⁽³⁷⁾ De locatie van de *Lancondonc*, een andere grensaanduiding in het diploma, is ook bekend omdat het om een gebied gaat waarop in de negentiende eeuw het gelijknamige gehucht stond en later de wijk Langdonk verrees (zie ook Leenders 1993: 11; Leenders 2018).⁽³⁸⁾

We kwamen de naam *Calwentriest* ook tegen in een schenkingsoorkonde uit 1280 waarin 40 bunder moer gelegen te *Wildenberch* en zich uitstreckende tot de *Calwentriest* in jaarcijns aan het klooster van Sint-Catharinadal werden uitgegeven (ONB nr. 1197). De *Wildenberch* moet waarschijnlijk in de buurt van Vroenhout gezocht worden, aangezien de plaatsnaam in de Bergen-op-Zoomse inkomstenregisters verbonden is met cijnsposten bij Vroenhout (cf. Van Loon 1962: 123).

Vanuit *Lancondonc* gezien moet *Calwentriest* dus stroomafwaarts ten opzichte van de watermolen van *Havexdonc* gelegen hebben en niet te ver van de *Wildenberch*. Maar waar dan? Hier zijn twee mogelijkheden. 1) de *Calwentriest* is een oude benaming van de plek waar later in de Wouwse jaarcijnsen van 1359 de hoevenaam *den trieste* voorkomt. 2) de *Calwentriest* lag aan de Roosendaalse beek een stuk noordwaarts van *Havexdonc* en staat los van de *Triest*-namen bij Wouw. Dan hebben we te maken met in ieder geval twee middeleeuwse *triest*-namen tussen Wouw en Roosendaal, te weten de *calwentriest* aan de

⁽³⁶⁾ Leenders stelt voor deze beek die onder verschillende benamingen in de bronnen wordt genoemd met Roosendaalse Beek aan te duiden (zie Leenders 2004: 17-18).

⁽³⁷⁾ Leenders (p.c.) was zo vriendelijk mij te wijzen op het bestaan van deze kaart. Archief St-Catharinadal (inv.nr. K012), geraadpleegd op URL: https://www.archieven.nl/nl/zoeken?mivast=0&mizig=210&miadt=235&micode=2095&milang=nl&mizk_alle=st-catherinadal&miview=inv2#inv3t3.

⁽³⁸⁾ De historische locatie van de Langdonk kan vrij nauwkeurig bepaald worden aan de hand van het kadaster van 1811-1832 waar het gehucht Langdonk vermeld staat (cf. CKK 1811-1832, kadastrale verzamelplan Roosendaal en Nispen).

Roosendaalse beek en de hoeve *den triest* ten noordoosten van de Wouwse dorpskom.

Aangezien de oorkonde specifiek over het visrecht tot *Calwentriest* spreekt, moeten we de locatie van deze plek in het stroomgebied van de Roosendaalse Beek zoeken. De middeleeuwse *Triest*-hoeve valt dan af omdat de waterloop waaraan de *Triest*-akker lag niet in verbinding stond met de Roosendaalse Beek.⁽³⁹⁾ De precieze ligging van de Wouwse *triest*-hoeve is niet bekend, maar op de kaart van de heerlijkheid van Wouw uit 1758 staat aan de zuidkant van de *Blickxse straate* een omgracht leeg perceel weergegeven (ARR BoZ inv. ARR D-270). Wellicht dat hier vroeger de middeleeuwse hofstede heeft gestaan.⁽⁴⁰⁾ Zoals boven reeds gesteld, verwijzen de latere veldnamen Grote Triest en Kleine Triest, alsook de latere gehuchtsnaam Trist, dan waarschijnlijk naar verschillende delen van het vroegere Triest-akkercomplex, nl. “de grote *triest*-akker” en “de kleine *triest*-akker”.

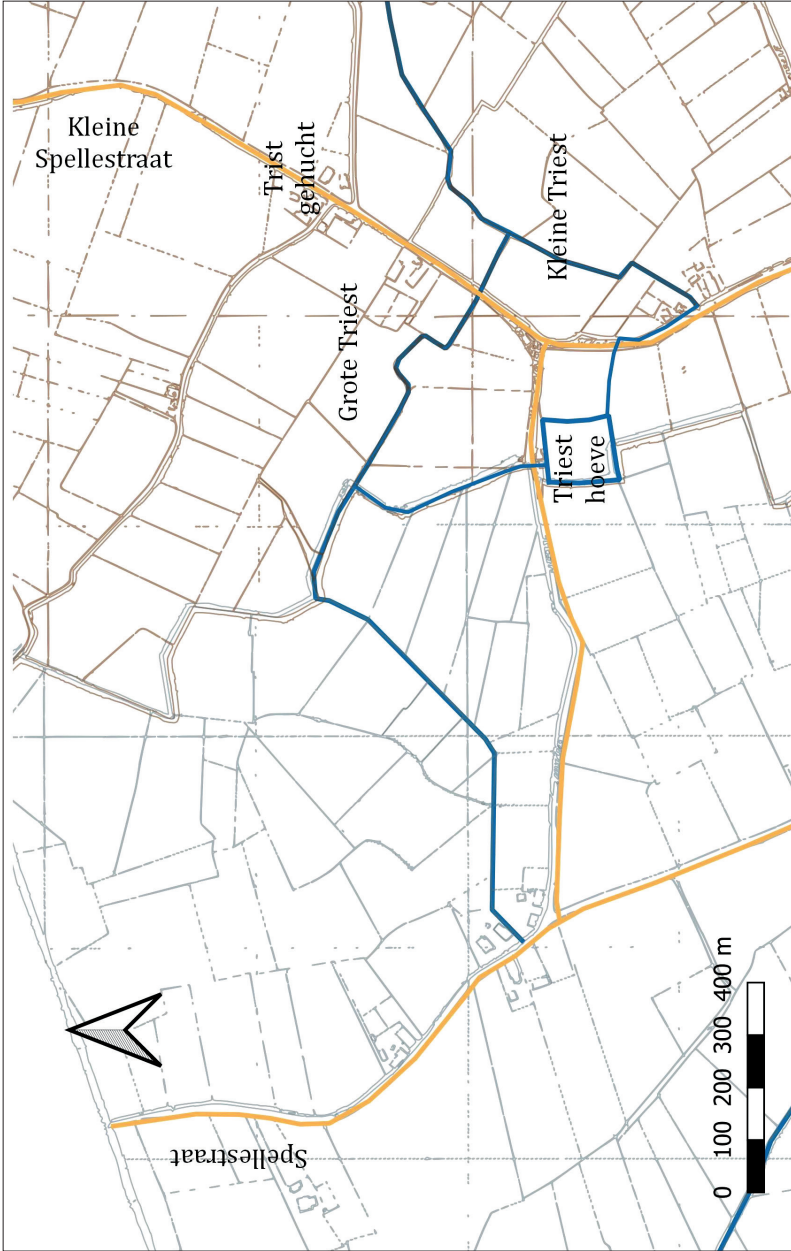
Het lijkt er in ieder geval op dat de Wouwse *triest*-namen naar een ander stuk land verwijzen dan de *Calwentriest*. Dit betekent dat na de eerste naamgeving van 1279 de *triest*-naam ook aan een ander stuk grond in de omgeving Roosendaal is gegeven.⁽⁴¹⁾ Dit hoeft niet te verbazen want een woord met de betekenis “braakland, onbebouwd land” kan zeker op meerdere plekken toegepast zijn.

Wellicht dus dat de *Calwentriest* aan de Roosendaalse beek zelf lag of aan een zijstroom zoals de Enge beek of Keylebeek

⁽³⁹⁾ Op de kaart van Adan uit 1788 is een waterloop te zien die aan de zuidkant langs de *Triest*-gehuchten loopt. Deze waterloop ligt er thans nog (cf. Melis 1987: 65), maar volgens de reconstructiekaarten van Leenders in zijn artikel *Ronde de oude eik; Wouw en Roosendaal voor 1300* liep dit beekje niet door tot de Evertkreek of de Roosendaalse beek (Leenders 2018).

⁽⁴⁰⁾ Op de kaart van J.B. Adan van 1784 (GAR inv. KW1069) staat de gracht wel ingetekend maar niet zoals de sloten met blauw ingekleurd.

⁽⁴¹⁾ Merk op dat het woordgeslacht van *triest* in de Wouwse vindplaatsen mannelijk is, wat mooi aansluit op het woordgeslacht van het Waalse donorwoord.

Figuur 2. Omgracht perceel op kadastraal minuutplan Wouw sectie D. Onderlaag kadaster 1832.
Tekening: Kerkhof & Leenders

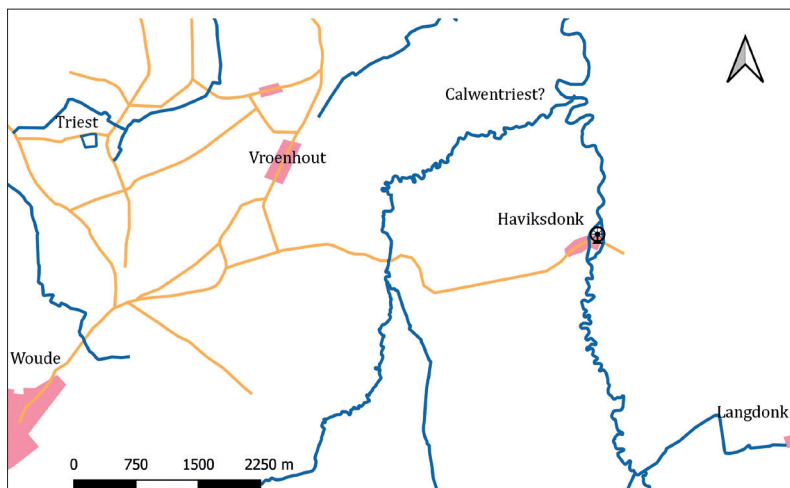
bij Vroenhout.⁽⁴²⁾ Beide mogelijkheden plaatsen de *Calwentryest* op korte afstand van het gehucht Vroenhout waar ook de *Wildenberch* zal hebben gelegen.⁽⁴³⁾ Terwijl het *triest*-gebied boven Wouw in de dertiende eeuw in cultuur werd gebracht, was dat bij “de kale *triest*” aan de Roosendaalse Beek niet het geval. In de loop der tijd zal deze *triest*-naam vervangen zijn of opgenomen in een andere naam.

Misschien zijn er aan de hand van de namen in het diploma ook voorzichtige uitspraken te doen over waar de tekst van de oorkonde is opgesteld. Het lijkt er namelijk op dat de begrenzing van het te schenken visrecht in ieder geval niet berekend is vanuit het Sint-Catharinadal-convent. De volgorde waarin de plaatsnamen worden genoemd volgt immers een reisrichting waarbij de meest oostelijke plek als vertrekpunt wordt genomen (zie figuur 1). Vanaf dit vertrekpunt (Langdonk) wordt de beek stroomafwaarts gevolgd (Haviksdonk → Calwentryest). Dit zou kunnen betekenen dat de oorkonde in Breda is opgesteld en het hier geen destinatarisoorkonde betreft (zie ook Brekelmans 1980: 177). We moeten dan wel aannemen dat de secretaris van Arnoud van Leuven de heerbaan van Breda naar Bergen-op-Zoom volgde en zodoende als eerste langs de nederzetting op de Langdonk kwam.⁽⁴⁴⁾

⁽⁴²⁾ De Keylebeek bij Vroenhout is in zestiende-eeuwse teksten overgeleverd als de *Caele*, een waternaam die ook herkenbaar is in de historische *Calenbrugge* (1639) over de Wouwse baan. Deze waterloopnaam kan echter etymologisch niet met *Calwen* verbonden worden vanwege de [ɛ:] klinker in de jongere vindplaatsen (*Kijle brugge*, *Keilbrug*, *Keylebrug*, *Keelbrug*). Hier is de connectie met de veel voorkomende Brabantse waternaam *kele* en *kelle* aantrekkelijker (zie ook Van Hasselt & Weijnen 1948: 120; Van Loon 1965: 36; Leenders 1996: 162).

⁽⁴³⁾ De *Calwentryest* lag dan ook niet ver weg van het dertiende-eeuwse klooster dat ook bij Vroenhout lag. Leenders plaatst het klooster van Sint-Catharinadal nabij de Holderberg (cf. Leenders 2007; Leenders 2018: 30; zie ook Van Ham & Leenders 2018: 99) maar zie Kerkhof (2020) voor nieuwe gegevens over de locatie.

⁽⁴⁴⁾ Leenders (p.c.) overweegt als alternatief dat de oorkonde in het kasteel van Wouw is opgesteld en men dan vanaf het westen als eerst bij de Langdonk aankwam.

Figuur 3. Kaart van relevante namen tussen Wouw en Roosendaal.
Tekening: Kerkhof & Leenders

Volgens het diploma reikte het visrecht zelfs voorbij (in het Latijn *infra*) de *Calwentriest*. Hier houdt de zekerheid op, omdat er in de oorkonde geen verdere namen worden genoemd. Wellicht dat deze bepaling vanwege de beperkte bewoning van het gebied niet nauwkeuriger omschreven hoefde te worden. Verder onderzoek naar het visrecht van het St-Catharinadal-convent nabij Roosendaal is daarom gewenst. Het lijkt mij in ieder geval aannemelijk dat in de oorkonde van 1279 een stroomgebied gemeoid was dat zich vanaf het Roosendaalse Langdonk uitstreckte naar het hedendaagse Vroenhout.

7. Conclusie

In dit artikel heb ik betoogd dat de dertiende-eeuwse veldnaam *Calwentriest*, die verwijst naar een plek in de omgeving van Wouw en Roosendaal, een Waals leenwoord bevat. Het element *triest* in *Calwentriest* is ontleend aan het Oudwaalse woord *tries/tries* dat aan het hof van de tweetalige heer van Breda,

Arnoud van Leuven, gebruikt werd als uitdrukking voor braakland. Omdat het Oudwaalse woord eeuwen eerder aan het Oudnederlandse *thriesk* ontleend was, vertoont het grote gelijkenis met het Middelnederlandse woord *dries* waarmee het zijn betekenis ‘braakland’ deelt. Het Waalse woord komt niet alleen in de grensaanduiding *Calventriest* voor, maar is ook in de gehuchtnaam *De Trist*, die zich ten noordoosten van Wouw bevindt, bewaard gebleven. Dit betekent dat de uitdrukking door de plaatselijke bevolking van Wouw en omstreken als plaatsaanduiding overgenomen is en als zodanig tot op heden overleefd heeft.

Bibliografie

- ARR BoZ = Archieven van de Raad en Rekenkamer van de markiezen van Bergen op Zoom, 1295-1795 inv. 1558, *Kaart van de stad Bergen op Zoom en de polders ten noorden en zuiden ervan (van Halsteren tot Woensdrecht) met de stroomgaten door de overstroming van 1570 veroorzaakt, kopie naar Wouter van den Dijk door G. Stempel 1638*.
- CKK = Collectie Kadastrale Kaarten 1811-1832, geraadpleegd november 2019 op URL: <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>.
- VAN BERKEL, G. & K. SAMPLONIUS (2018). *Nederlandse plaatsnamen verklaard*. Geraadpleegd november 2019 op URL: <http://etymologiebank.nl>
- BEZEMER, W. (1897). *Oude rechten van Steenberghe*. Oude vaderlandsche rechtsbronnen 20, 's-Gravenhage: Nijhoff.
- BOEREN, P.C. (1965a). *De heren van Breda en Schoten ca. 1100-1281*. Leiden: Sijthoff.
- BOEREN, P.C. (1965b). “van Haviksdonk tot Roosendaal”. *Jaarboek De Ghulden Roos* 25, 65-94.
- BREKELMANS, F. A. (1980). “Aantekeningen over de oorkonden van Arnoud van Leuven en Ysabella van Breda als heer en vrouwe van Breda, 1268-1282”.” *Jaarboek de Oranjeboom* 33, 167-192.
- CERUTTI, F.F.X. (1956). *Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda deel 1*, Oudvaderlandsche Rechtsbronnen 17, Utrecht.
- DB = T. DE HEMPTINNE, J. DEPLOIGE, J-L KUPPER & W. PREVENIER eds. (2015). *Diplomata Belgica; les sources diplomatiques des Pays-Bas méridionaux au Moyen Âge*. Geraadpleegd november 2019 op URL: <https://www.diplomata-belgica.be>

- DEBRABANDERE, F. (1993). *Verklarend woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*. Brussel: Gemeentekrediet.
- DEBRABANDERE, F. (2007). *Zeeuws Etymologisch Woordenboek*. Leuven: Davidsfonds.
- DEBRABANDERE, F. (2010a). *Brabants etymologisch woordenboek: de herkomst van de woordenschat van Antwerpen, Brussel, Noord-Brabant en Vlaams-Brabant*. Leuven: Davidsfonds.
- DEBRABANDERE, F. (2010b). *De Vlaamse gemeentenamen: verklarend woordenboek*, Werken van de Vlaamse Afdeling van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie 28, Leuven: Davidsfonds.
- DRAYE, H. (1976). "Bespreeking van Dussart, Les villages de "Dries",” *Naamkunde* 8 (1976), 266 - 270.
- VAN DURME, L. (1996). *Galloromaniae neerlandicae submersae fragmenta*. Gent: Koninklijke academie voor Nederlandse taal- en letterkunde.
- DUSSART, F. & J. Claude. (1975). *Les villages de "dries" en Basse et Moyenne Belgique*. Belgische vereniging voor aardrijkskundige studies 44.
- ERENS, A. (1928). *De oorkonden van het Norbertinessenklooster St. Catharinadal te Breda - Oosterhout*. Tongerlo: Drukkerij der Abdij.
- EWN = PHILIPPA, M., F. DEBRABANDERE, A. QUAK, T. SCHOONHEIM & N. VAN DER SIJS. (2003-2009) *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands, 4 delen*, Amsterdam. Geraadpleegd op URL: <http://etymologiebank.nl>
- FEW = VON WARTBURG, W. (1948-2002). *Französisches etymologisches Wörterbuch: eine Darstellung des galloromanischen Sprachschatzes*. Basel: Zbinden.
- GAR = Collectie Gemeentearchief Roosendaal inv. KW1069, *Wouw; IVden hoek IIden deel genaamt het Wint Velt, Kleynen Triest en Blickshen, vervaardigd door Johannes Baptiste Adan, Pondkaart van de Vierde hoek, tweede deel*.
- GAMILLSCHEG, E. (1970). *Romania Germanica: Sprach- und Siedlungsgeschichte der Germanen auf dem Boden des alten Römerreiches*. 2nd rev.ed., Berlin: de Gruyter.
- GEUSKENS, P. (2001). "De Triest te Vlodorp," in: *Roerstreek; uitgave van de heemkundevereniging Roerstreek* 33, 161-175.
- GTW = GYSSELING, M. (1960). *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijken West-Duitsland (vóór*

- 1226). Brussel: Belgisch interuniversitair centrum voor neerlandistiek.
- GYSSELING, M. (1975). "Dries," *Naamkunde; Mededelingen voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam* 7, 258-265.
- VAN HAM, W. (1980). "Wouw in de Middeleeuwen," in: *Woide...die Wouda; opstellen over de geschiedenis van Wouw*, 41-152.
- VAN HAM, W. (1987). *De Generaale Domein-caarten van het Markiezaat van Bergen op Zoom, Alphen-aan-den-Rijn; Canaletto*.
- VAN HAM, W. en K. LEENDERS (2018). *Polders in Kaart; Noord-West-Brabant 1565-1590*. Zwolle: WBooks.
- Van Hasselt, R. & A.A. Weijnen. (1948). *De Plaatsnamen van Roosendaal*. Jaarboek De Ghulden Roos 8, Roosendaal.
- (nog te verschijnen) KERKHOF, P. A. (2020). "De middeleeuwse veldnaam *abdije* tussen Wouw en Roosendaal en het klooster van Sint-Catharinadal", *Jaarboek De Ghulden Roos*.
- KUIPER, J. (1971). Gemeente-atlas van Nederland: naar officieele bronnen bewerkt / J. Kuyper, Zaltbommelse herdrukken (1ste ed. Leeuwarden 1871), Zaltbommel.
- LEENDERS, K.A.H.W. (1978). "De molens in en om het land van Breda. Deel II", *Jaarboek de Oranjeboom* 31, 94-123.
- LEENDERS, K.A.H.W. (1989). *Verdwenen Venen. Een onderzoek naar de ligging en exploitatie van thans verdwenen venen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad. 1250-1750*. Brussel/Wageningen.
- LEENDERS, K.A.H.W. (1993). "Vragen rond de oudste nederzettingsgeschiedenis van Wouw (Noord-Brabant)," *Historisch Geografisch Tijdschrift* 11, 9-13.
- LEENDERS, K.A.H.W. (2004). "Norbertijnen en Norbertinessen: turf en landschap," in: H. Janssens (red.), *Norbertijner Abdij-economie en Landschap*. Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden. Bijdragen van de contactdag 14 (Averbode), 13-29.
- Leenders, K.A.H.W. (2007). "De Excursiegids fase 1," In: S.J. Kluiving, N. Brand & G.J. Borger eds. (2007). *De West-Brabantse delta: een Verdrinken Landschap vormgeven*. Geo- and Bioarchaeological studies, vol 7. Instituut voor Geo- en Bioarcheologie, Amsterdam. Deze tekst is tevens gepubliceerd online, Geraadpleegd november 2019 op URL: <http://users.bart.nl/~leenders/wbd/txt/catharinadal.html>.

- LEENDERS, K.A.H.W. (2018). "Rond de oude eik. Wouw en Roosendaal voor 1300." *Jaarboek De Ghulden Roos* 78, 9-41.
- VAN LOON, J. (2014). *Historische Fonologie van het Nederlands* (2de herziene ed.), Antwerpen: Universitas.
- VAN LOON, J. (2017). *Lo, Donk, Horst: taalkunde als sleutel tot de vroege middeleeuwen*. Gent: Koninklijke academie voor Nederlandse taal- en letterkunde.
- VAN LOON, J.B. (1965). *Water en waternamen in Noord-Brabants Zuidwesthoek*. Bijdragen en Mededelingen der Naamkundecommissie van de koninklijke Nederlandse akademie van wetenschappen te Amsterdam XXII, Amsterdam.
- VAN LOON, J.B. (1965). "Grondgebruik in Noord-Brabants Zuidwesten in de Middeleeuwen," *Jaarboek De Ghulden Roos* 26, 17-138.
- MELIS, ARNO. (1987). "Met den bloische roei gemeten V," *Heemkunde kring De Vierschaer* 5 aflevering 1, 64-69.
- MELIS, ARNO. (1988). "Met den bloische roei gemeten," *Heemkunde kring de Vierschaer* 6 aflevering 2, 32-36.
- VAN MINDERHOUT, L. (1976). *Zes eeuwen Den Dungen; een studie van de geschiedenis van de Dungense huizen*. Den Dungen: Van Gerwen.
- MINW = VERWIJS, E., VERDAM, J., & STOETT, F. A. (1882). *Middel-nederlandsch woordenboek*. 's-Gravenhage: Nijhoff.
- ONB = M. DILLO, VAN SYNGHEL, G. A. M., & VAN DER VLIST, E. T. (2000). *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312. 2: De heerlijkheden van Breda en Bergen op Zoom*. Den Haag: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis.
- ONW = (2009). *Oudnederlands Woordenboek*, QUAK, A. (red.), INL. Geraadpleegd november 2019 op URL: <http://gtb.inl.nl/search/>
- OSU = K. HEERINGA (1940). *Oorkondenboek van het sticht Utrecht tot 1301 deel II*, Den Haag.
- VAN LOON, J.B. (1962). "De plaatsnamen van Roosendaal; enkele aanvullingen". *Jaarboek De Ghulden Roos* 22, 97-124.
- VAN OOSTEN, M.F. (1975). *Invloed van de bodemgesteldheid en de waterhuishouding op het agrarische landschap rondom Wouw*. Proefschrift; Wageningen.
- VAN OSTA, W. (1995). *Toponymie van Brasschaat deel 1*, Gent: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.
- SCHÖNFELD, M., & VAN LOEY, A. (1970). *Schönfelds historische grammatica van het Nederlands: klankleer, vormleer, woordvorming*. 8^e druk Zutphen: Thieme.

- STROOP, Jan. (1983). “Wouw in het Westbrabants taallandschap,” *Jaarboek De Ghulden Roos* 43, 41-53.
- VAN SYNGHEL, G.A.M. (2010). “De opkomst van de volkstaal in de West-Brabantse documentaire bronnen, 1270-1315”, in: M. Damen en L. Sicking (red.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650*, Hilversum, 85-98.
- VAN SYNGHEL, G.A.M. (2018). “Licentia episcopi Leodiensis erigendi capellam in Rosendael”, *Jaarboek De Ghulden Roos* 78, 43-53.
- TMK = *Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (TMK) 1864*, Rob Kersbergen (ed.), Landsmeer; uitgeverij 12 provincien.
- TWOZV = L. Van Durme & M. Gysseling (2017). *Toponymisch Woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen; gebaseerd op het materiaal-Gysseling*, geraadpleegd november 2019 op URL: <http://bouwstoffen.kantl.be/tw-ozvl/>
- DE VAAN, M.. (2017). *The dawn of Dutch. Language contact in the Western Low Countries before 1200*. Amsterdam: John Benjamins B.V.
- Verdwenen Molens. database geraadpleegd november 2019 op URL: <https://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&nummer=2276>
- VMNW = PIJNENBURG, W. Johannes Juliana, & GYSSELING, M. (2001). *Vroegmiddelnederlands woordenboek: woordenboek van het Nederlands van de dertiende eeuw in hoofdzaak op basis van het Corpus-Gysseling*. Groningen: Gopher publishers. Geraadpleegd november 2019 op URL: <http://gtb.inl.nl/search/>

Peter Alexander KERKHOF
Universiteit Leiden